

ויגש ב

הוא חי בגשמיות, בא בעיקר להוכיח שהוא „עומד בצדק“.

וכמובן גם בפשטות – שזה שיוסף זוכר באיזו פרשה בתורה ה' עוסק ב- שעה שפירש מיעקב (מלפני כ"ב שנה), ה"ז הוכחה שתורתו שמורה אצלו והוא עומד בצדקתו כמקדם.

אבל עדיין צריך ביאור: מובן ופשוט שכל מעשי האבות והשבטים (ובפרט אלה המסופרים בתורה) מדויקים בתכ- לית. וכן בעניננו, שהסימן שמסר יוסף ליעקב שעוד הוא חי, לא ה' סתם סימן בעלמא (בענין צדדי), אלא שגם תוכן הסימן (פרשת עגלה ערופה) שייך לה- הודעה ש„עוד יוסף חי“ (וכמו שהאריכו במפרשים בביאור השייכות שביניהם⁹). ולפי הנ"ל, שכוונת הסימן היתה להוכיח ליעקב שהוא עומד בצדק, מובן שה- תוכן דפרשת עגלה ערופה שייך גם ל- הודעה זו.

ב. ויש לומר בזה:

ענינה של עגלה ערופה מבואר ב- פשטות הכתובים: „כיוי ימצא חלל ב- אדמה . . נופל בשדה לא נודע מי הכהו, ויצאו זקניך ושופטיך (סנהדרי גדולה¹⁰) ומדדו גו' והורידו זקני העיר ההיא את העגלה גו' וכל זקני העיר ההיא גו'

א. על הפסוקי „וירא את העגלות אשר שלח יוסף גו' ותחי רוח יעקב אבי- הם“ איתא במדרש¹¹ (והובא בפרש"י על התורה¹²) שזה ה' סימן ששלח יוסף ל- יעקב, שאם לא יאמין להם יעקב ש„עוד יוסף חי“, יאמרו לו שיוסף מסר לומר: „בשעה שפרשתי ממך . . בפרשת עגלה ערופה הייתי עוסק“ (וזהו „וירא את ה- עגלות אשר שלח יוסף“¹³); ובהמשך לזה מפרש המדרש¹⁴ (מש"נ בפסוק שלאח¹⁵) „ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי“, ש- אמר יעקב „רב כחו של יוסף בני שכמה צרות הגיעוהו ועדיין הוא עומד בצדקו הרבה ממני כו“¹⁶. ובפשטות כוונת ה- מדרש לפרש „עוד יוסף בני חי“ שהוא חי נוסף על חיים גשמיים, גם ובעיקר חיים רוחניים, חיים המתאימים לבנו של יעקב – „עוד יוסף בני חי“¹⁷.

והנה מזה שהמדרש סמך שני הענינים זל"ז – הסימן שמסר יוסף לאביו ש„עוד יוסף חי“ בפשטות, ואשר יעקב הכיר שיוסף „עומד בצדקו“ ואלה הם חייו (זהו ה„חיים“ שלו) – מסתבר, שב' הענינים שייכים זל"ז, כלומר: הסימן שמסר יוסף – נוסף על שהי' להודיע ליעקב שעוד

(1) פרשתנו מה, כז.

(2) ב"ר פצ"ד, ג. ועד"ז תנחומא פרשתנו יא.

(3) עה"פ (בשינוי לשון).

(4) ראה באריכה מפרשי המדרש ומפרשי רש"י שם.

(5) ב"ר שם.

(6) מה, כח.

(7) ראה גם פ"י מהרז"ו לב"ר שם.

(8) ראה אלשיך וכלי יקר כאן. ש"ך עה"ת

ואוה"ח לקמן מה, ל. ועוד.

(9) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 161.

(10) לפי פשטות הענין, שה' סימן שהוא (יוסף

שחי) כפשוטו (ראה רבותינו בעה"ת, ריב"א ורע"ב

עה"ת, כלי יקר ועוד מפרשים כאן).

(11) פ' שופטים כא, א ואילך.

(12) רש"י עה"פ (שם, ב), מטוטה מד, ב ואילך

(וש"ג).

ירחצו את ידיהם גו' וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה גו'". ומבואר הטעם בדברי – כדי שיתפרסם המאורע שהי' „חלל . . נופל בשדה", אשר עי' יהי' נקל יותר למצוא את הרוצח כו', ועוד (וגם זה עיקר) – כדי ש„ישמעו ו־ יראו גו' (כמובא בנוגע לכמה עניינים¹⁴), היינו, לשלול מלכתחילה את האפשרות „חלל . . בשדה".

וביאור הענין – בעבודת ה':

„חלל" במובן רוחני הוא זה שנפסקה דביקותו בהקב"ה, שהוא מקור חיותו, וכמש"נ¹⁵, „ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום". והגורם לזה הוא להיותו נמצא „בשדה" („נופל בשדה"¹⁶) – מקומו של „עש . . איש שדה"¹⁷, שמת־ נכל לאותם שנמצאים „בשדה" (ולא ב־ אהלה של תורה ויהדות) לנתקם חיו מדביקותם באלקים חיים מקור חיותם ו־ להפילם חללים רל – „חלל . . בשדה", או עכ"פ להחליש בהם את הענין ד־ „ואתם הדבקים בה"א גו'".

ועי' באה הוראת התורה – „ויצאו זקניך ושופטיך גו'", שזהו מתפקידם ואחריותם של זקני ושופטי ישראל ב־

כלל, כולל ב"ד הגדול שבירושלים, לע־ שות את כל התלוי בהם לתקן המצב ולשלול מכל וכל את המציאות „חלל . . בשדה"¹⁸. וכמודגש גם בהכרזתם¹⁹ „ידינו לא שפכו את הדם הזה" – „לא²⁰ ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוי", דהיינו, שזוהי חובתם של זקני העיר ללות כל איש מישראל היוצא מה־ עיר (אל השדה) ולהספיק לו צידה ל־ דרך – מזון, זו תורה שנק' מזוני²¹, וכן לבושים – מצות [כדאיתא בתנא דבי אליהו רבה²² עה"פ²³ „כי תראה ערום וכסיתו" – „אם ראתי אדם שאין בו ד"ת הכניסוהו לביתך ולמדהו ק"ש ותפלה כו' וזרזהו במצות לפי שאין לך ערום ב־ ישראל אלא מי שאין בו תורה ומצות", כדי לחזקו ולהגין עליו מכל הסכנות ה־ אורבות לו בהיותו „בשדה".

ועפ"י יש לבאר הטעם (הפנימי) לזה, שבשעה שפירש יוסף מיעקב היו עוס־ קים בפרשת עגלה ערופה דוקא: לפני ירידתו²⁴ של יוסף למצרים,

(18) ראה גם לקו"ש שם ע' 130 ואילך.

(19) שופטים שם, ז.

(20) רש"י שם. וראה סוטה מה, סע"ב במשנה (ועל הגליון שם). ספרי עה"פ.

(21) כמש"ש ותורתך בתוך מעי (תהלים מ, ט. תניא פ"ה). וראה חגיגה יד, א. תדבאר שבהערה הבאה. ועוד.

(22) פכ"ז. – וראה רש"י בראשית ג, ז (מב"ר פ"ט, ו). ועוד.

(23) ישע"י נח, ז.

(24) כי כלפי שמיא גליא שפרידתו מיעקב אז ה"ז תחלת ירידתו למצרים. ואע"פ דיעקב לא ידע זה, מזלי' חזי וכיו"ב. וראה רש"י וישב (לו, יד): מעצה עמוקה של אותו צדיק כו'.

ולהעיר מהמבואר במפרשים (ראה הנסמן בהערה 10), דמש"ב (וישב שם) „וישלחו גו" היינו שיעקב ליווה את יוסף, ולכן עסקו אז בפרשת עגלה ערופה שתוכנה „לא פטרנוהו כו' ובלא לוי". ע"ש.

(13) מו"נ ח"ג פ"מ, הובא ברמב"ן ובחיי פ' שופטים שם. וראה גם אברבנאל שם. חינוך מצוה תקל. – וראה לקו"ש חכ"ד ע' 126 ובהערה 55 שם.

(14) פ' ראה יג, יב. פ' שופטים יז, יג. יט, כ.

ועוד. וראה בענייננו – בחיי פ' שופטים כא, א (ו"ש שפירש").

(15) ואתחנן ד, ד.

(16) ראה בחיי שם „חלל . . מלשון חולין

שחללו רוח הטומאה מחוץ לעיר בשדה זהו שאמר נופל בשדה".

(17) תולדות כה, כז. וראה בארוכה אוה"ת עה"פ (קמב, ב ואילך). ד"ה ואם בשדה במאמרי אדה"ז – תקס"ב (ח"א ע' סו ואילך). אוה"ת ח"ש (הוספות לכרך ב – תמח, ב ואילך). ועוד.

עותם לי להגיד לאיש העוד לכם אח" —
 „כך אמר הקב"ה, אני עוסק להמליך את
 בנו במצרים והוא אומר למה הרעותם לי
 . . נסתרה דרכי מה" — דלכאורה, ל-
 מאי נפק"מ כאן, שיוסף „עומד בצדקו
 הרבה ממנ"?

גם צריך ביאור: ע"פ מנהג ישראל —
 ש„תורה הוא" — מסיימים ל„שלישי"
 (ולכמה מנהגים³² — ל„רביעי") של קרי-
 את הפרשה בפסוק „וידברו גו' וירא את
 העגלות גו' ותחי רוח יעקב אביהם",
 ובפסוק שלאח"ז — „ויאמר ישראל רב
 עוד יוסף בני חי גו'" — מתחיל ל„רביעי"
 (או ל„חמישי"). ואינו מובן — מדוע
 מפסיקים באמצע ענין?

והוא הדבר בתחילת „שלישי", ה-
 מתחיל באמצע דברי יוסף אל השבטים
 „ועתה³³ לא אתם שלחתם אותי הנה כי
 האלקים וישימיני לאב לפרעה ולאדון
 לכל ביתו ומושל בכל ארץ מצרים" —
 דלכאורה ה"ז המשך מודגש לפסוקים
 שלפנ"ז³⁴ (שיוסף אמר לאחיו) „אני יוסף
 גו' ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם
 כי מכרתם אותי הנה כי למחי' שלחני
 אלקים לפניכם, כי זה שנתיים הרעב גו'
 וישלחני אלקים לפניכם לשום לכם
 שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה
 גדולה" (ובזה מסתיים „שני", ובפסוק
 שלאח"ז מתחיל „ועתה לא אתם שלחתם
 גו'" — שמפסיקים באמצע דברי יוסף
 לאחיו העוסקים בתוכן אחד (שירידתו
 למצרים היתה בשליחות השם)?

גם אינו מובן: הדגשת השלילה —

„ערות הארץ"²⁵, שהי' שם באופן של
 „נשבה לבין הגוים"²⁶ — הרי בזמן ההוא
 הי' צריך להוספת כח רוחני כדי לעמוד
 שם בצדקו — וזהו שלמד אתו יעקב
 פרשת עגלה ערופה, שבה מזהירים זקני
 העיר על תפקידם להתעסק בלויית ה-
 איש ההולך ל„שדה" ולתת לו את כל
 צרכיו כל זמן היותו בשדה, כנ"ל —
 שזוהי הנתנת כח ליוסף לעמוד בצדקו
 גם במצרים.

ולכן, כאשר רצה יוסף להוכיח ל-
 יעקב שהוא חי (גם) במובן הרוחני, מסר
 ע"י אחיו „סימן" זה ליעקב, ש„פרשת
 עגלה ערופה" היתה לנגד עיניו, ובכח
 זה לא הושפע כלל מהסביבה במצרים
 ונשאר שלם בתורתו וצדקתו; וכאשר
 ראה יעקב „את העגלות גו' — ותחי רוח
 יעקב אביהם", שנמשכה חיות חדשה
 ברוחניותו (רוח) של יעקב, ובפרט ש-
 חיים (הרוחניים) של יעקב תלוי בחייהם
 של זרעו²⁷, כמאמר²⁸ „מה זרעו בחיים
 אף הוא בחיים".

ג. אמנם עדיין צריך להבין: במדרש
 שם מפרש דברי יעקב „רב עוד יוסף בני
 חי" — „רב כחו של יוסף בני . . הוא
 עומד בצדקו הרבה ממני שחטאתי ש-
 אמרתי²⁹ נסתרה דרכי מה" [כמבואר ב-
 מדרש³⁰ בדברי יעקב לבניו³¹ „למה הר-

(25) מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר עה"פ (א),
 (ד) והארץ לעולם עומדת.

(26) ל' רש"י ויחי מז, לא (וראה רש"י מקץ מג,
 ל) — ומסיים „והיה עומד בצדקו".

(27) ובפרט של יוסף — ראה זהר ויחי רטו, ב.
 ביאורו³² שם (כו, סע"ב ואילך. ולהצ"צ — ס"ע רנח
 ואילך). אוה"ת ויחי ד"ה בן פורת וביאורו. ועוד.

(28) תענית ה, ב.

(29) ישע"י מ, כז.

(30) ב"ר פצ"א, י.

(31) מקץ מג, ו.

(32) שו"פ „שלישי" הוא לעיל בפסוק (מה, יח)
 יקחו גו' ואכלו את חלב הארץ.

(33) מה, ח.

(34) מה, ד"ז. וכאמרו „ועתה" בוא"י המוסיף
 ומחבר.

גו"כ³⁹) – כל הטירדות העצומות הללו לא בלבלו אותו ולא הטרידוהו והי' בתכלית הדביקות באלקות.

ובזה יובן הטעם (הפנימי) שהתחלת ירידת בני' למצרים היתה על ידי ירידתו של יוסף, כי יוסף (בעבודתו שם) הוא שנתן כח בבני ישראל⁴⁰ להחזיק מעמד גם בהיותם בגלות, בארץ לא ל-הם, במצרים.

וזו היתה כוונת יוסף באמרו לאחיו – „למחי' שלחני אלקים לפניכם . . . וישלחני אלקים לפניכם לשום לכם שארית ב-ארץ“, שירידתו למצרים היתה שליחות מאת הקב"ה, כדי „לפתוח את הצינור“ ולתת כח לבני ישראל שיוכלו להחזיק מעמד בגלות, לחיות בחיים רוחניים, ו-אתם הדבקים בה' חיים, גם במצרים.

ובזה יובן ג"כ דיוק לשונו של יוסף „למחי' שלחני אלקים . . . וישלחני אלקים . . . ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים“⁴¹ – שם אלקים דוקא, מדת הדין והגבורה (ולא שם הוי', מדת הרחמים) – כי שליחות זו היא באופן של ירידה לגלות, מקום של העלם והסתר כו' [ובאופן שגרם צער ועגמת נפש ליוסף וליעקב וכו'] שלא ניכרין בו רחמיו של הקב"ה באופן גלוי – וגם במצב זה, פעל יוסף שירידתו שם תהי' „למחי' . . . להחיות לכם מפליטה גדולה“.

ה. אמנם ענין זה עדיין אינו תכלית שליחותו של יוסף למצרים – שהרי אין זו אלא תועלת ופעולה שלילית – הגנה

„לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים“ – שייכת יותר לעיל, בתור טעם ל-אמירת יוסף לאחיו „אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אותי הנה“, מפני ש- „לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים“ – ומדוע נאמרה הדגשה זו דוקא אח"כ (לאחר הפסקת „שלישי“) בהמשך אחד עם „וישימיני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו ומושל בכל ארץ מצרים“?

ד. ויש לומר הביאור בכל זה:

הטעם לזה שיוסף הוא הראשון מבני ישראל שירד מצרימה – וזה הי' סיבה והתחלה³⁵ לירידת כל ישראל למצרים – הוא מפני שהירידה למצרים שייכת לחידוש המיוחד שבעבודת יוסף:

מבואר בכ"מ³⁶ הטעם שהאבות וה-שבטים בחרו להיות רועי צאן, כי הת-עסקות זו – שאין בה טירדא (יתירה) ונמצאים במצב של התבודדות מעניני העולם – לא הפריעה אותם מלהיות במצב של דביקות תמידית באלקות: אבל יוסף שונה בעבודתו מהאבות ושאר השבטים, שגם בהיותו עסוק בעניני העולם, הן בבית פוטיפר כאשר הפקידו „על ביתו וכל יש לו נתן בידו“³⁷, ועד"ז בבית הסוהר, שנתן בידו „את כל ה-אסירים . . . ואת כל אשר עושים שם הוא הי' עושה“³⁸, וכ"ש כשנעשה משנה למלך וניהל כל עניני מצרים („ועל פיה ישק כל עמי . . . ובלעד"ך לא ירים איש

35) ראה רש"י וישוב לו, ב: סיבה ראשונה כו'.

רש"י שם, יד: מעצה עמוקה כו'. ועוד.

36) ראה מאמרי אדה"ז – הקצרים ע' יט:

תקס"ה (ח"א) ע' קצב ואילך. תו"ח ויחי (קב, ב ואילך). ד"ה ולא זכר תרע"ז, תפר"ח. ויטוד.

37) וישוב לו, ד. וראה שם, הו. ח. ובת"א

(ועד"ז בתיב"ע) שם, יא: למבדק בכתבי חושבני'.

38) וישוב שם, כב.

39) מקץ מא, מ. שם, מד.

40) ראה בארוכה בזה – תקס"ה שם (ע' קצה ואילך). תיח"ש שם (קה, ב ואילך). לקו"ש חכ"ה ע' 253 ואילך.

41) וראה גם ויחי (ג, כ) „אלקים חשבה לטובה

. . . להחיות עם רב“.

מהענינים הבלתי־רצויים שבגלות, כדי שהאדם ישאר דבוק באלקים (כמקודם) גם במצב זה —

עיקר חידושו של יוסף הוא — כשמו — יוסף מלשון הוספה⁴², וכהפירוש⁴³ ב־פסוק⁴⁴, „יוסף ה' לי בן אחר“, שענינו של יוסף הוא, שמהפך גם את „אחר“ (היינו מי שאינו שייך לצד הקדושה), שיהי „בן“ להקב"ה. כלומר, לא רק שאינו מת־פעל מהמניעות ועיכובים שבגלות, אלא אדרבה, שהוא שולט עליהם עד שכוב־שם תחת ממשלת הקדושה.

[וע"ד דברי הרמב"ם בנוגע למלך המשיח, שתפקידו הוא לא רק „להחזיר מלכות דוד ליושנה“ . . . (כדי שיהיו) חוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם⁴⁵ עבור בני ישראל (ע"י שיבנה מקדש במקומו), דהיינו שבני ישראל יעבדו את השם בתכלית השלימות, אלא גם „יתקן“ את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר⁴⁶ כי אז אהפוך אל עומים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' וגו'"].

וכפי שהי' בפועל ביוסף במצרים, שהי' משנה למלך, ד"בלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצ־רים⁴⁸, ויוסף שלט עליהם בפועל, „ו־

יוסף הוא השליט על הארץ“⁴⁹ [וכמסופר בארוכה בסוף פרשתנו⁵⁰ שיוסף קנה המצרים ואת אדמתם, ועוד העבירים מק־זה גבול מצרים ועד קצהו וכו'], וכוונת יוסף היתה לא רק לשליטה גשמית, אלא⁵¹ שיכירו את אלקי השמים ואלקי הארץ, ויקיימו שבע מצות ב"נ⁵², ועד ש־ארז"ל⁵³ — והובא בפרש"י על התורה⁵⁴ — שהכריחם שימולו את עצמם⁵⁵.

ו. והנה ישנו הבדל יסודי בין שני ענינים אלו בשליחותו של יוסף למצרים — (א) נתינת כח בבני ישראל שעניני (מצרים) הגלות לא יפריעו אותם מדב־קותם בה, (ב) השליטה על עניני הגלות — שיהיו נכנעים ועד שהם עצמם יהפכו לקדושה:

הענין הראשון, התוקף שעניני הגלות לא יבלבלו את בני ישראל מדביקותם בה, אף שמקורה מיוסף, מ"מ, על ידי יוסף נמשך כח זה בכל אחד ואחד מישראל באופן פנימי, עד שזה נקרא על שמו של כאר"א.

(49) מקץ מב, ו.

(50) מז, כ ואילך.

(51) ראה תריח שם (קה, ד ואילך. וראה שם:

להחיות עם רב (ויח' ג, כ) דעכ"ם . . . עם רב ניצור

צות דבחי' התורה . . . לעבדו שכם אחד. ע"ש ב־

ארוכה).

(52) ע"ד שנצטוו כל בני' לכוף כל באי עולם

בוה — במית' (רמב"ם ה' מלכים ספ"ח). ואולי י"ל

שזהו בכלל דינים ו"לשבת יצרה" — שגם ב"נ

מחוייבים בוה (ראה תוד"ה לא תוהו — גיטין מא, ב

(בתי' הב') לענין עבד. וראה לקו"ש ח"ה ע' 159

הערה 63. ושי"ן).

(53) ב"ר ס"פ ז. פצ"א, ה. תנחומא מקץ ז.

(54) מקץ מא, נה.

(55) וראה לקו"ש ח"י ע' 139 ובהערות שם,

ש"ל שהי' חייב למולם מפני שהיו כמקנת כסף.

ע"ש.

(42) וע"ד החילוק בין מנשה ואפרים (בני יוסף).

כמשנ"ת במק"א (לקו"ש חט"ו ע' 433 ואילך. ועוד).

שמנשה ענינו לשלול שכחת „בית אבי“, משא"כ

אפרים ענינו — „הפרני אלקים בארץ עניי“ (מקץ

מא, נב), ההוספה שעי' אתהפכא חשוכא לנהורא.

ע"ש.

(43) אוה"ת עה"פ. ועוד.

(44) ויצא ל, כד.

(45) ל' הרמב"ם ה' מלכים רפ"א.

(46) רמב"ם שם בסוף הפרק.

(47) צפני' ג, ט.

(48) מקץ מא, מד.

לפליטה גדולה" – יוסף פעל בבני ישראל ונתן להם הכח להחזיק מעמד בגלות. (ב) "ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו ומושל בכל ארץ מצרים" – פעולת שליחותו שהי' הוא, יוסף, המושל והשליט על מצרים.

[וגם שליחות ו' (השני') שייכת לשם אלקים דוקא – כי הממשלה והשליטה על האומות (ועניני גלות) שייכת לשם אלקים, ענין של דין ומשפט (שלכן נקראים דייןנים בשם "אלקים" 60)].

ובזה יש לבאר ולהמתיק שרק בענין השני מדגיש השלילה "לא אתם שלחתם אותי הנה" – ד"ל שכוונת יוסף בזה היא, לא רק לשלול (כפי המשמעות ב- פשטות) שסיבת ירידתו למצרים לא היתה בגלל כוונתם של השבטים (במכ"רתו למצרים), אלא, ששליחותו למצרים (מצד תכליתו השני' הנ"ל – "וישימני גוי ומושל בכל ארץ מצרים") אינה שייכת אליהם ("לא אתם") אלא רק לדרגתו ומעלתו המיוחדת, שהוא השליט על כל הארץ.

וזהו הטעם שבקריאת התורה מפסיקים שני הענינים לשתי "עליות" – כי הענין השני בשליחות יוסף, הוא נעלה ("עליו") לגבי הענין הראשון, שדוקא בו נעשית ההוספה⁶¹ ("יוסף ה' לי בן אחר"). ועד"ז הוא בסיום "שלישי", בנוגע ליעקב:

הענין הראשון – "וירא את העגלות

וזהו הפירוש הפנימי במחז"ל⁶² "כל ישראל נקראים על שם יוסף לפי שהוא פירנסם וכלכלם בימי הרעב": כלכלת יוסף את אחיו בימי הרעב כולל⁶³ שיוסף נתן כח לכאור"א מישראל, שגם בימי "רעב" רוחני – מצב של גלות והעלם והסתר – יוכלו לחיות חיים רוחניים כ- דבעי, וכח זה המשיך יוסף בבני' באופן של מזון, שנעשה דם ובשר כבשרו, היינו שנתעצם בהם להיות ענין שלהם. שלכן "כל ישראל נקראים על שם יוסף", כיון שתכונה זו של יוסף נעשית חלק ממציאותם.

אבל הענין השני, השליטה על מצרים, שייך רק לדרגת יוסף עצמו, וכמו בפשטות שרק הוא השליט על מצרים; ומה שבני' יכולים לשלוט על עניני ה- גלות (בדוגמת יוסף), אינו דבר המתייחס אליהם אלא ליוסף, ובפשטות – שכח שליטתם על עניני הגלות הוא רק בתור שלוחיו של יוסף⁶⁴.

ז. ועפ"ז מובנים הדיוקים דלעיל (סעיף ג) בלשונות הכתובים וחלוקת חלק "שלישי" של הפרשה:

ב' האופנים הנ"ל בשליחותו של יוסף במצרים, הם הם שני הענינים שאמר יוסף לאחיו בתיאור שליחותו ששלחו "אלקים" למצרים: (א) "למח" (להיות לכם למחיי⁶⁵) שלחני אלקים לפניכם. לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם

60) לי רשי תהלים פ, ב.

61) ראה הנסמן בהערה 40.

62) בסגנון אחר: ענין הראשון הוא רק ענין של

גילוי ההעלם, שיוסף מגלה תוקף הנשמה שישנו (אבל) בהעלם בכאור"א מישראל: משא"כ ענין השני הר"ע של חידוש, שיוסף פועל חידוש בבני' שלא ישנו בהם מצ"ע.

63) רשי ע"ה פ.

60) משפטים כא, ו. ועוד.

61) וי"ל שעיין מתגלה שרש שם אלקים, שהוא למעלה משם הוי' – כי הוא למעלה מגדר גילוי (הוי') [שלכן נמשך למטה בענין של העלם והסתר דוקא] – ראה לקוית נצבים נג, סעי' ואילך. המשך תרסי' (ע' צא. ע' תמ). ועוד.

בכל בני, שיוכלו לעסוק בהפצת התורה והיהדות, והפצת מעיינות החסידות, בכל מקום ומצב, גם ב"מצרים", חוצה שאין חוצה הימנו,

ובאופן, שלא זו בלבד שהיותם ב- מקום ה"חוצה" (מצרים) לא יגרע מדבי- קותם בה, אלא אדרבה – שפועלים ומשפיעים בכל "ארץ מצרים", "לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח . . מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו ע"י משה רבינו" (כפסק דין ברור של הרמב"ם⁶¹).

ואף אם לפעמים נראה בתחילה ש- זוהי שליחות של "אלקים" – באופן של דין והעלם והסתר, ובפרט אם ישנם העלמות והסתרים כו' היכולים לגרום לצער ועגמת נפש כו', הרי על ידי "יוסף" מקבלים הכח, לגלות אלקות גם במקום השליחות, ועוד – להגיע (על ידי ירידה זו) לעילוי גדול ביותר⁶², "יוסף ה' לי בן אחר", עד לעלי' והוספה שבאין ערוך.

ועל ידי שמוסיפים ביתר שאת ויתר עז בעבודתו של "יוסף" – הפצת התורה והיהדות והמעיינות חוצה, עד לחוצה ש- אין חוצה הימנו, מקרבים ומזרזים גאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, שיבנה מקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד⁶³, ובמהרה בימינו ממש.

(משיחת יום ג', ה' טבת, תשמ"ז)

אשר שלח יוסף" הראה ליעקב שיוסף עומד בצדקו גם במצרים – "ותחי רוח יעקב" (כנ"ל).

אבל אין זה ענין של חידוש (כ"כ) בנוגע ליעקב – שהרי גם אצלו מצינו דוגמתו (עכ"פ מעין זה), שהי' כ' שנה בבית לבן הארמי (שלא מצינו כזאת אצל אברהם ויצחק), ועבד שם בכל כח⁶⁴ – ומ"מ הי' "שלם בתורתו"⁶⁵, "עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים"⁶⁶.

משא"כ הענין השני הנ"ל, שיוסף נעשה השליט על כל מצרים – זהו חי- דוש גם לגבי יעקב⁶⁷. ולכן, לאחר ש- "ותחי רוח יעקב" הוסיף ואמר "רב עוד יוסף בני חי", שכחו של יוסף הוא "רב" ו"הרבה ממני"⁶⁸ [ולכן בא ענין זה ב- "עלי" אחרת, ע"ד הנ"ל בתחילת "שלי- שי"].

ח. ומה יש ללמוד הוראה מיוחדת לדורנו זה – שנשיא הדור, כ"ק מו"ח אדמו"ר, שמו (הראשון) "יוסף":

כ"ק מו"ח אדמו"ר – "יוסף" שבדורנו – פתח וסלל את הדרך לכל תלמידיו ושלוחיו ההולכים בדרכיו ועל ידיהם

(62) ויצא לא, ו.

(63) רש"י וישלח לג, יח. ב"ר עה"פ (פע"ט, ה).

שבת לג, סע"ב.

(64) רש"י ר"פ וישלח (לב, ה).

(65) ראה בארוכה (ע"ד החסידות) במקומות ש-

בהערה 27.

(66) ע"פ המבואר בפנים יומתק מה שאמר יעקב

"נסתרה דרכי מה" בנוגע לזה שהקב"ה הי' "עוסק להמליך את בנו במצרים" – כי זהו ענין "נסתרה" (ולמעלה) ממדריגת יעקב.

(67) ה' מלכים ספ"ח.

(68) ראה בהערה 61.

(69) רמב"ם ה' מלכים ספ"א.

ויגש ג

שנזקק לצאת לחוצה לארץ, היינו יראתו היתה (לא מהירידה למצרים, המפורשת בקרא, כ"א) מהיציאה מן הארץ, ואין הפרש לאיזה מקום הוא יוצא, למצרים או לארץ אחרת.

וי"ל ששני השינויים תלויים זב"ז: הירידה למצרים (לארץ חדשה בכלל, ובפרט למצרים, וכדלקמן סעיף ב) מ- עוררת היראה (ודאגה); והיציאה מא"י (לחוצה לארץ) אינה מעוררת יראה, אלא צער ("הי' מיצר").

אבל צ"ע: מנ"ל לרש"י להוציא את הכתוב מפשוטו?

ב. מקורו של פרש"י זה הוא (לכאור' רה) בפרקי דר"א, וז"ל: "שמע יעקב על יוסף שהוא חי והי' מהרהר בלבו ואמר איך אעזוב ארץ אבותי ואת ארץ מולדתי ואת ארץ ששכנינו של הקב"ה בתוכה ואלך אל ארץ בני חם? בארץ שאין יראת שמים ביניהם".

ותמוה מאד:

הרי גם הפדר"א (בפירושו ש)הוא גם ע"ד הדרש לא הסתפק בחשש היציאה מהארץ לחוד – שהי' יעקב "מהרהר בו" איך אעזוב ארץ אבותי כו" – אלא ממשיך שהרהר ודאג גם על מקום הליכתו, ואלך אל ארץ בני חם בארץ שאין יראת שמים ביניהם", והיינו בהתאם

א. בפסוקי, ויאמר אנכי האל אלקי אביך אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם" מעתיק רש"י התיבות „אל תירא מרדה מצרימה" ומפרש „לפי שהי' מיצר על שנזקק לצאת לחוצה לארץ".

בפירושו זה מחדש רש"י שני ענינים (לגבי פשטות משמעות הכתוב):

(א) בכתוב נאמר „אל תירא", ורש"י משנה וכותב „לפי שהי' מיצר" – והרי „ירא" ו„מיצר" הם שני הרגשים שונים (אף שיש בהם צד השווה).

[וכדמצינו בכתוב לעיל, ויירא יעקב מאד ויצר לו, ובתרגום שם, ודחיל . . ועקת", כלומר: „יראה" היא רגש של דאגה ממאורע בעתיד שאפשר שיזיק לו, ו„מיצר" מורה על רגש של דוחק וצער ועגמת נפש, ומתאים גם בקשר לצרה ודאית שבהוה" או שבעבר].

(ב) בכתוב מפורש „(אל תירא) מרדה מצרימה", ואילו רש"י משנה וכותב „על

(1) פרשתנו מו, ג.

(2) וישלח לב, ח.

(3) ורש"י רגיל להשתמש בלשון דאג דאגה בפירוש לשון „תירא" בכתוב – ראה לדוגמא: לך טו, א. וראה רש"י ס"פ עקב. וראה בס' השרשים ל- הרד"ק מע' דאג.

(4) ראה פרש"י משפטים כג, כב. וראה שופטים ב, טו וברד"ק שם.

(5) וי"ל שזהו גם תוכן פרש"י וישלח שם: ויירא שמא יהרג ויצר לו אם יהרוג הוא את אחרים – דהיראה היא מההיזק שאפשר שיארע לו, שמא יהרג; משא"כ בהחשש ד„הרוג הוא את אחרים" העיקר הוא הצער שיצטרך להרוג בו.

(6) רפ"ט. הובא גם ביל"ש פרשתנו עה"פ.

(7) שהכוונה לארץ מצרים, וכמ"ש (תהלים קה, כג – הובא בפרש"י לך טו, יג (בסופו) ויבא ישראל מצרים ויעקב גר בארץ חם.

(8) בילקוט פרשתנו עה"פ: ואלך לי אל ארץ